

**BİR AŞKIN İKİ HİKÂYESİ ÜZERİNE
ŞEYYAD HAMZA'NIN YÛSUF U ZELİHA'SI İLE NAZAN
BEKİROĞLU'NUN YÛSUF İLE ZÛLEYHA'SI ÜZERİNE
BİR KARŞILAŞTIRMA**

Sibel ÜST*

ÖZET

Varlıkların ya da kavramların anlaşılması açısından karşılaştırma önemli bir yöntemdir. Bu çalışmada aynı kültüre mensup farklı yüzyıllarda yaşamış iki sanatçıya ait aynı konuyu işleyen iki eser incelenmiştir. Bu eserlerden biri Şeyyâd Hamza'ya diğeri Nazan Bekiroğlu'na aittir. Çalışmamızda öncelikle karşılaştırmalı edebiyat hakkında teorik bilgi verilmiştir. Daha sonra bu iki eser konu, şekil, mekân, motif ve karakterler açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: karşılaştırma, edebiyat, Yûsuf, Zeliha, mesnevi.

**ON TWO TALE OF A LOVE
THE COMPARISON OF YÛSUF U ZELİHA OF SEYYÂD
HAMZA AND YÛSUF İLE ZÛLEYHA OF
NAZAN BEKİROĞLU**

ABSTRACT

Comparison is an important method of understanding of things and concepts. Two works that belongs to two authors lived in different century and same culture is mentioned in this study. One of the work belong to Şeyyâd Hamza and the other belong to Nazan Bekiroğlu. Firstly in our study some theoretical information is given. Than these two works are compared the point of subject, shape, place, motif and characters.

Key Words: comparison, literature, Yûsuf, Zeliha, mesnevi.

---

* Arş. Gör., Erzincan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü sibelust@hotmail.com

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

GİRİŞ

İki ya da daha fazla varlık veya kavramı mukayese etme, bu varlık yahut kavramları nitelik ve nicelikleri bakımından daha iyi anlama ve daha iyi kavrama açısından çok önemli bir yöntemdir. Mukayese etme veya bir başka söyleyişle karşılaştırma, ilk insandan günümüze kadar süregelmektedir. Çeşitli yönlerden yapılabilen karşılaştırmada amaç, daha iyi ve daha güzel olanı bulmaya yöneliktir.

Güzellik, edebiyat ve sanatta “estetik” kavramı ile karşılığını bulur. Ortaya konan eserde esas olan, daha önce yapılamadığı kadar estetik olanı, güzel olanı vücuda getirme kaygısıdır.

Edebiyat alanında mukayese kavramının ilk ele alınışı antik dönem eserlerinde görülmektedir. “Antik dönem eserleri içinde en güzel eseri meydana getiren medeniyet hangisidir?” sorusunun karşılığı Avrupa’da edebiyat çerçevesinde mukayese kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu mukayese fikri, tarih ilerledikçe “Antik dönemden beslenerek o dönemi daha iyi anlayıp ve eserlerinde daha iyi kullanan medeniyet hangisidir?” sorusuna dönüşmüştür. Ardından Avrupa’daki siyasî ve sosyal yapının değişmesi ile “antik çağa karşı modern edebiyatı oluşturan medeniyetler içinde ortaya konulan eserlerin hangi dönemi ne şekilde yansıttığı” sorusu akıllara gelir. Elbette modern edebiyatı oluşturan Avrupa, aynı zamanda artık antik döneme de eleştirel ve kimi zaman küçümser ifadelerle bakar. Böylece antik olan ile çağdaş olan arasında bir mukayese, yoğunluğunu artırarak gelişir. Daha sonraları ise “Çağdaş/modern edebiyat ilkeleriyle en güzel eseri kim vücuda getirmiştir?” sorusu bu alanın gelişmesine hizmet eder.

Karşılaştırmalı edebiyatla karşılaştırmalı edebiyat bilimi arasında bir çeşit geçiş halkası oluşturan bir Fransız bayan yazar vardır: 18. yüzyıl sonunda Almanya’da bulunmuş olan Mdm de Stael (1766-1817). Kendisi edebiyat üzerine bir dizi deneme kaleme almıştır. 1800 yılında yayınladığı “De la litterature considerée dans ses rapports avec les isstitutions

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

sociales" başlıklı yazısında edebiyat, sosyal kurumlarla ilişkisi bağlamında incelenir. Bu inceleme, toplumcu edebiyat yanlılarınca edebiyat tarihinin neredeyse başlangıcı sayılmaktadır. De Stael'e göre edebiyat asıl 18. Yüzyılda başlamıştır; çünkü sanat sanat için olmaktan "kurtulup" düşüncenin insanî hizmetinde bir silah olmaya "yükselmesi", ancak 18. Yüzyılda gerçekleşmiştir. Fransız devrimini edebiyatın politikayla birleşmesinin başlangıcı sayan De Stael, antik ve çağdaş edebiyat ilişkisi üzerine kafa yormuştur. Onun, Yunan edebiyatı Roma edebiyatının gerisinde kalmıştır savı ilginç bulunmuştur. Roma edebiyatının cumhuriyet dönemi ona göre Fransız Devrimi sonrasını hatırlatan bir özgürlük ilkesinde gelişmiştir. Hıristiyanlık sonrası dönemi ise, kuzey kavimlerinin Güneye düşünsel tabanda kaynaşması olarak görür. Rönesans da, iki ayrı kültür çevresinin ortak meyvesi gibidir."¹

Mukayese, özünde daha iyi olanı bulmak ve göstermek olsa da; aynı zamanda mukayese milletlerin kendilerini daha iyi tanımalarına ve geliştirmelerine de vesile olmuştur. "Karşılaştırmalı edebiyat etkinliklerinin asıl çıkış noktası, çelişkili görünmesine rağmen ulusal edebiyatı güçlendirme kaygısı olmuştur. Başka bir deyişle kendi edebiyatımızı rayına oturtmak, geliştirmek için başka milletlerin edebiyatına göz atmak, onlar neler yapıyorlar, anlamak! Almanya'da ilk karşılaştırmalı edebiyat dergisinin (kurucusu Max Koch, yayımlandığı yıllar 1877-1919, "Zeitschrift für vergleichende Literatur") Morhof'un "Alman Dili ve Şiiri Üzerine Ders" (Unterricht von der Teutschen Sprache u. Poesie)ine bir seslenişle başlaması anlamlıdır. Burada dile getirilen düşünce şuydu: Başka edebiyatlara bakarak ulusal Alman edebiyatını anlamaya ve mükemmelleştirmeye yardımcı olabiliriz."²

¹ Gürsel AYTAÇ, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1997, s. 22-23.

² Gürsel AYTAÇ, a.g.e. , s. 24.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Avrupa'da mukayese, daha iyi olana sahip olma düşüncesinde temellenirken bizde daha çok sosyal, kültürel ve dinî değişimlerin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra diğer Müslüman Doğu toplumlarıyla ile dinî bir bağ kurması, sosyal ve kültürel hayatta bir değişime neden olmuştur. Değişen sosyal ve kültürel ortam, doğal olarak edebiyat dünyasını etkilemiş ve ortaya konan eserlerde bu etki kendini göstermiştir. Sanatçı bir yandan kabul ettiği dinin gereklerini yerine getirirken bir yandan da yeni karşılaştığı uygarlığın estetik zevkine de duyarsız kalmamış, onu en iyi biçimde özümseyip daha iyisini yapmak için çaba sarf etmiştir. Özellikle Klasik Türk Edebiyatı ile Fars Edebiyatı arasındaki münasebet zorlu bir yarış da başlatmıştır. Öyle ki, bu iki toplumun hükümdarları bile bu yarışa dâhil olmuş, birbirlerinin dilinde daha güzeli yazabilmiş olmanın mücadelesini vermişlerdir. Yavuz Sultan Selim'in Farsça, Şah İsmail'in Türkçe şiirler yazması bu durumun bir örneğidir. Daha sonrasında değişen siyasî ve sosyal durum bu kez gözleri Batı'ya çevirmiş ve sanatçılar orada olanı başlangıçta kopya ederek, zamanla özümseyip kendilerine mal ettiğini görmekteyiz.

Emel Kefeli, karşılaştırmalı edebiyat için fikrini şöyle beyan eder: "Karşılaştırmalı edebiyat benzerlik, tesir ve yakınlık meselelerini inceleyen sistemli bir sanat olarak nitelenir. Farklı milletlerin, farklı dil ve kültürlerin edebî metinlerini inceleyerek onlar arasındaki paralelliği, benzer ve farklı noktaları tespit eden bu sanat dalı aynı zamanda felsefe, sosyoloji, psikoloji, sinema gibi sahalarla edebiyat arasında ilişki kurarak daha geniş bir bakış açısı kazandırır."³

İnci Enginün ise "Bir terim olarak Mukayeseli Edebiyat, edebiyat araştırmalarının bir sahasıdır. Edebiyat

---

³ Emel KEFELİ, *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000, s. 9.*

araştırmalarında, metin neşri, metin incelemesi (tahlil ve şerh), edebiyat tarihi üç ayrı araştırma alanı teşkil eder.”⁴ demektedir.

Bu konudaki düşüncelerini Kamil Aydın ise şöyle dile getirir: “H. J. Schulz ve P. H. Rhein *Comparative Literature: The Early Years* isimli ortak yapıtlarında karşılaştırmalı edebiyatın tarihsel geçmişine değinirken, bu konuda özellikle R. Wellek’in “the Name and Nature of Comparative” incelemelerine gönderme yaparak, karşılaştırmalı edebiyatın gerçekte Aristo’dan başlayarak 20. Yüzyılın sonlarına kadar izlerinin sürülebileceği mesajını verirler: “Gerçekten ‘karşılaştırmalı yöntem’ Aristo ve Longinus’tan bu yana edebi eleştiride çeşitli derecelerde kullanılan insan düşüncesinin temel maddesidir.”⁵ İslamî inanişâ göre mukayese aslında çok daha eski zamanlarda, Âdem’in yaratılışıyla başlamıştır. Melekler, Allah’a “Yeryüzünde kan dökecek, fitne çıkartacak bir varlık mı yaratacaksın? diyerek, muhtemelen daha önce var olan ve artık izi silinmiş bir toplumun bu özelliğiyle, yaratılması planlanan yeni canlının muhtemel özelliğini karşılaştırmış; Şeytan, Âdem’le kendisini mukayese ederek kendisinin daha üstün olduğunu iddia etmiştir. İnsanın yeryüzündeki serüveni başladıktan sonra da yukarıda belirtildiği gibi, daha iyiyi, daha güzeli, daha faydalıyı bulmak için, bilinçli olmasa da insanoğlu daima mukayeselerde bulunmuştur. Mukayesenin edebiyat ve sanata yansması daha yakın zamanlarda olmuştur kuşkusuz.

Yazılı kaynakları elimizde olmayan veya sözlü gelenekte edebiyatları oluşturan ve daha sonra yeryüzünden silinen toplumların edebiyat ve sanatlarında da mutlaka “Kim daha iyi anlattı? Kim daha çok etkiledi?” şeklinde de olsa mukayeseler olmuştur.

Bu hususta Tieghem, karşılaştırmalı edebiyatın öncelikle ortaya çıkış serüvenini anlatır. Kelimenin ilk defa ne zaman ve kim tarafından kullanıldığı, kavramın tarihî seyrini

⁴ İnci ENGİNÜN, *Mukayeseli Edebiyat*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992, s. 11.

⁵ Kamil AYDIN, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Birey Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 17.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

gözler önüne sererek mukayese ve mukayeseli edebiyat kavramlarına açıklık getirir: "... edebî eserler mevzubahis olduğu zaman, insan zannedebilir ki mukayese, sırf bir merak, bedî bir zevk, bazen da, bir tasnife sevk edecek sırf bir tarih hükmü kaygısıyla, muhtelif edebiyatlardan alınma birtakım eserleri, tipleri, sahneleri, birbirine benzer sahifeleri yan yana getirerek aralarındaki farkları ve benzerlikleri meydana çıkarmaktan ibarettir. Mukayesenin bu türlü, çok merakaver olan ve zevkle tefekkürün olgunlaşması için çok faydası dokunan, fakat hiçbir tarih değeri olmayan bir idmandır: bu mukayese, kendiliğinden, edebiyat tarihine bir adım ileri attırılmaz. Bilakis, her tarih ilminde olduğu gibi, hakiki mukayeseli edebiyatın da karakteri, her birini daha iyi izah edebilmek üzere, menşe itibariyle farklı, kabil olduğu kadar çok olguyu kucaklamak; mümkün olduğu kadar çok neticenin sebeplerini bulabilmek için bilginin esaslarını genişletmektir. Hulâsa, mukayeseli kelimesini her türlü estetik kıymetten ayıklamalı, ve ona ilmî bir değer vermelidir; ve muhtelif dillere ait iki veya birçok kitap, sahne, konu veya sahife arasındaki benzerliklerin ve farkların müşahedesi, bir tesiri, bir iktibas ve saireyi keşfetmek ve binnetice bir eseri başka bir eserle kısmen izah etmek imkanını veren zaruri bir hareket noktasından başka bir şey değildir."⁶

İnsan zihninin öncelikli işlemlerinden biri olan mukayese bütün bilimlerde ortak bir yaklaşımdır. Edebiyatta da oldukça eskiye dayanan bir tarihi vardır. "Mukayeseli edebiyat" terimi Batı'da XIX. yüzyılın sonunda, edebiyat tarihinin bir bilim olarak kabul edildiği zaman diliminde ilk olarak kullanılır. Mukayeseli edebiyat çalışmaları da temel kaynakların elde edilmesi ile meydana getirilir.

Ancak mukayeseli edebiyat için asıl önemli olan eseri ortaya koyan kişi ve eser üzerinde etki ve tesirleri konu edinir. Eserler ve yazarların zaman, bakış tarzı, yaklaşım, üslup ve benzeri yönlerden ortaklıkları ve farklılıkları mukayeseli

---

⁶ Paul Van Tieghem, *Mukayeseli Edebiyat*, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s. 15.

edebiyatın konusunu teşkil eder. Tematoloji ve tipoloji bu tarz çalışmaların en yenileridir. Ancak Doğu'da edebiyatın bir bilim olarak kabulü daha öncelere rastlar ve Arap dilinin üç kola ayrılan Bağdat, Basra ve Kûfe ekolleri ile gelişimini devam ettirerek çeşitli eserlerin meydana getirilmesine zemin hazırladığını; Sekkâkî'ye gelindiğinde ise maânî, beyan, bedîî başlıkları altında sistemleştirdiğini görürüz.⁷

Çalışmamız mukayeseli edebiyatın tarihi ya da teorileri olmadığından bu hususta Nezahat Öztekin'in Tieghem'in çalışmasından yola çıkarak yaptığı değerlendirmeyi vermekle yetineceğiz:

1. Şekil ve edebî türlerle ilişkili etkiler: mukayeseli edebiyat araştırmacıları öncelikle şekil ve tür açısından bir değerlendirme yapmak durumundadır. Eserin şekli özelliklerinin esere ne şekilde yön verdiği ortaya konulmalıdır. Eserdeki şekil özelliğinin türe ne açıdan bir kazanç sağladığı belirlenmelidir. Aynı zamanda eserin türü de yazarın üslubuna tesir eder. Tür özelliklerinin de esere ve yazara kattığı pay göz ardı edilemez.

2. Üslûba ait etkiler: üslûp, sanatçının, kişisel duyguları, ortak toplum psikolojisi ve dış etkenlerin birleşimi ile şekillenir. Bu açıdan mukayeseli edebiyat biliminde bu etken oldukça önemli bir yer edinir.

3. Tematoloji; tipler ve efsaneler: insanoğlunun var olduğu günden itibaren ortak bilinçle hareket ettiği bir gerçektir. Hisler, temel ahlâk kuralları davranışları belirler. Ancak bu kurallar zincirinde toplumların bakış açılarının farklılığından kaynaklanan başkalaşımalar mevcuttur. Temeldeki benzerlikler ortak bir hareket meydana getirir. İyi insanın tanımı her toplumda aynıdır. Melek her toplumda iyinin sembolü iken; şeytan da kötünün temsilcisidir. Bu açıdan

---

⁷ Nezahat ÖZTEKİN, "Mukayeseli Edebiyat -Araştırma Tarihi ve Yöntem", Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007 www.turkishstudies.net, s. 671.

edebî eserlerde bu tarz benzerliklerin bulunması doğal olarak karşılanır. Ancak bu benzerliklerin toplumsal bakış açısının değişimi ile birlikte farklı kimliklere büründüğü görülmektedir. Bir Hollanda masalında “Üşengeç” olarak nitelenen kahraman bir Türk masalında “Tembel Oğlan” adıyla anlatılabilmektedir; kahramanlardan kral, padişaha; prenses, sultana dönüşür. Tematoloji ise özdeki benzerliği irdeler ve bu yönü ile mukayeseli edebiyatta yerini alır.

4. Fikir alış-verişleri (Felsefî ve ahlâkî): Felsefî ve ahlâkî görüşler bütün toplumlarda genel kabule sahiptir. Herhangi bir bölgede ortaya çıkan bir görüşün öncelikle çevresini ve zamanla da geneli etkilediği bilinmektedir. 1918’de Bolşevik isyanı ile ortaya çıkan “Sosyalist” dünya görüşünün dünyayı etkileyen bir yapı olarak karşımıza çıktığı görülür. Ayrıca Tanzimat dönemi Türk edebiyatının oluşumunda özellikle Fransa ve Avrupa’da doğup büyüyen fikirlerin etkili olduğu görülmektedir.

5. Duyguların etkisi: Duygu sahasında milletlerarası tesirler yüzünden edebiyatta, Orta Çağ’da “şövalye”, XVI. yüzyılda İtalya’da “kavalye ve saray adamı”, XVII. yüzyılda Fransa’da “olgun insan”, XVIII. yüzyılda “hassas insan”, XIX. yüzyılda “centilmen” tipinin seçkin özellikleri ortaya konulmuştur. Taine buna “hâkim model” der. Bir devrin kabul ettiği tip, duygulardan meydana gelir. Gülün çabuk soluşunun, gençliğin ve güzelliğin kısa süreli oluşunu çağrıştırmaları da milletlerarası bir duygudur.⁸

Gürsel Aytaç ise, karşılaştırmanın genelde “ortak konu” ve “motif” üzerinde yoğunlaştığını ifade ederken karşılaştırmada asıl olanın ortak konu ya da motifin sanatçı tarafından nasıl işlendiğinin önemini belirtir. Ortak olan unsur bir çalıntı gibi mi yoksa esere, kültüre, topluma mal edilerek mi

---

⁸ Nezahat ÖZTEKİN, “Mukayeseli Edebiyat -Araştırma Tarihi ve Yöntem”, Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007 www.turkishstudies.net, s. 675-676.

kullanılmıştır? Aytaç'a göre üstünde asıl durulması gereken budur.

“İki eser arasındaki benzerliklerin, yazarlar arasında kimin verici kimin alıcı olduğunun izini sürmek ve bunu keşfetmek araştırmacıya belli bir zevk verebilir, ama orijinalliğin etkilerden azade olmak anlamına gelmediğini, önemli olanın o etkileri hamur edip yeni bir şey ortaya çıkarmak olduğunu bilmek gerek.”⁹

Karşılaştırmalı edebiyatta karşılaştırma dört açıdan gerçekleştirilebilir.

1. İki farklı kültürden eserlerin karşılaştırılması.
2. Aynı kültürden eserlerin karşılaştırılması.
3. Aynı ya da farklı kültürlerin aynı dönemlerde ortaya çıkmış eserlerin karşılaştırılması.
4. Aynı sanatçının eserlerinin karşılaştırılması.

BİR AŞKIN İKİ HİKÂYESİ

Bu çalışmada aynı kültürden farklı dönemlere ait iki eserin konusu, motifleri ve yapısı üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirmede bulunulacaktır. Eserlerin ilki Şeyyad Hamza'ya ait **Yûsuf u Zelîhâ** mesnevisi, diğeri Nazan Bekiroğlu'nun **Yûsuf ile Züleyha** hikâyesidir. **Şeyyâd Hamza'nın Yûsuf u Zelîhâ'sı**

Hikâyenin Konusu:

Kenan ilinde oturan Yakup peygamberin on iki oğlu vardır. Yûsuf, bunlardan biridir. Yakup peygamber, Yûsuf'u diğer oğullarından daha çok sevmektedir. Yûsuf, bir gece rüyasında güneşin, ayın ve yıldızların kendisine secde ettiğini görür. Sabah olunca rüyasını babasına anlatır. Babası, Yûsuf'un ilerde bir sultan olacağını ve kardeşlerinin de ona tabi olacağını

⁹ Gürsel AYTAÇ, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1997, s. 78.

ancak bu rüyasını kimseye anlatmamasını; çünkü kardeşlerinin kendisine bir kötülük yapacağından korktuğunu söyler.

Yakub peygamber ve Yûsuf bunları konuşurken Yakub peygamberin üvey kızı konuşulanları duyar ve diğer kardeşlerine haber verir. Bunun üzerine ertesi gün kardeşleri Yûsuf'u aralarına alır ve babalarına anlattığı rüyayı kendilerine de anlatması için onu zorlarlar. Yûsuf da rüyasını anlatır. Kardeşleri korkuya kapılır ve Yûsuf'u öldürmeye karar verirler. Yakub peygamberden izin alarak Yûsuf'u ava götürüp kuyuya atarlar ve babalarına da Yûsuf'un kurt tarafından yenildiğini söyleyerek Yûsuf'un kanlı gömleğini Yakub peygambere verirler.

Yakup peygamber onların söylediklerine inanmaz ve Yûsuf'u yiyen kurdu getirmelerini söyler. Kardeşler bir kurt bulup getirir ve Yûsuf'u yiyenin bu kurt olduğunu söylerler. Yakub peygamber kurda sorar, kurt yemin eder ve kendisini bırakmasını ister. Yakub peygamberin bu durumda yapabileceği bir şey yoktur, razı olur.

Yûsuf'u kuyuya attıktan sonra kardeşleri bir müddet kuyunun uzağında beklerler. Tam o sırada bir kervan su almak için kuyunun yanında durur. Bunun üzerine kardeşler ortaya çıkar ve Yûsuf'un kendilerinin kölesi olduğunu ancak kaçtığını, isterse Yûsuf'u az bir ücretle ona satabileceklerini söylerler. Bezirgân bu teklifi kabul eder ve Yûsuf'u satın alır. Bezirgân, yolculuk sırasında bir rüya görür ve rüyasını kervandaki bir bilge kişiye danışır. Bilge kişi ucuza bir köle alacağını ve bu köleyi çok büyük bir bedel karşılığında satacağını söyler. Yolculuk boyunca herkes Yûsuf'un güzelliğine hayran kalır. Hatta kimi Yûsuf'un putunu yapıp ona tapınmaya başlar, kimi Yûsuf'un suretindeki güzelliğin hikmetini anlar ve iman eder. Sonunda kervan Mısır'a ulaşır.

Mısır zengin bir ülkedir ve bir aziz tarafından yönetilmektedir. Bu azizin de güzelliği dillere destan bir karısı vardır, adı Zelîhâ'dır. Zelîhâ, daha önce rüyasında Yûsuf'u görmüş ve ona âşık olmuştur. Bezirgânın getirdiği kölelere bakarken Yûsuf'u görür ve rüyasını hatırlar. Bunun üzerine

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Zelîhâ, kocasından Yûsuf'u satın almasını ister. Aziz, ağırlığınca altın vererek Yûsuf'u satın alır.

Aradan zaman geçer ve Yûsuf delikanlılık çağına ulaşır. Bununla birlikte Zelîhâ'nın Yûsuf'a olan aşkı da günden güne artar ve artık dayanılmaz bir noktaya ulaşır. Bunun üzerine Zelîhâ, Yûsuf'u sarayına davet eder ve duygularını Yûsuf'a söyler, bu dayanılmaz aşkın artık vuslatla bitmesini ister. Ancak Yûsuf, Zelîhâ'nın teklifini kabul edemeyeceğini belirtir ve kaçmaya çalışırken Zelîhâ Yûsuf'un gömleğini arkadan yırtar. Kapıda Mısır Azizi ile karşılaşır. Zelîhâ, Yûsuf'u suçlar ancak gömleğin arkadan yırtılmış olması Yûsuf'un suçsuzluğunu kanıtlar.

Zelîhâ'nın Yûsuf'a olan aşkı dillerde dolaşmakta ve Zelîhâ ayıplanmaktadır. Her yerde Zelîhâ'nın dedikodusu yapılıp hâle gelmiştir. Zelîhâ artık bu duruma tahammül edemez ve herkese bir ders vermek için seçkin kadınlara sarayında bir davet verir. Zelîhâ davet sırasında meyve ikramında bulunur. Bu ikram edilen meyvelerin yanına da keskin bıçaklar koymalarını emreder. Kadınlar meyvelerini yerken Zelîhâ, Yûsuf'un içeri girmesini ister. Yûsuf, içeri girer; Yûsuf'u gören kadınlar gördükleri güzellik karşısında kendilerinden geçer ve ellerini keserler. Yûsuf, dışarı çıktıktan sonra kendilerine gelen kadınlar çektiği aşk azabından dolayı küçümsedikleri Zelîhâ'ya hak verir ve ondan af dilerler.

Yûsuf ile Zelîhâ arasındaki aşk dedikoduya yol açtığından, olay unutulana kadar Aziz, Yûsuf'u zindana attırır. Yûsuf, zindana atıldıktan sonra Kuteyfer ölür, yerine kardeşi Reyyan geçer.

Yûsuf, zindanda iken Allah ona rüya ilmini nasip eder. Bir gün zindandaki iki mahkûm rüyalarını Yûsuf'un tabir etmesini isterler. Mahkûmlardan biri rüyasında üzüm sıkıp şarap yaptığını; diğeri de başının üzerinde bir ekmek olduğunu ve bu ekmeği kuşların yediğini görür. Yûsuf, ilk rüyayı mahkûmun efendisine sakilik yapacağı şeklinde; ikincisinin ise asılacağını ve beynini kuşların yiyeceği şeklinde tabir eder. İlk mahkûm zindandan kurtulur ve efendisine sakilik yapar, diğeri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

mahkûm da asılır. Aradan bir müddet geçer ve Mısır hükümdarı Melik Reyyan, rüyasında yedi cılız ineğin yedi semiz ineği yediğini; yedi kuru başağın da yedi yeşil başağı sardığını görür. Ancak rüyasını kimse tabir edemez. Sakinin aklına Yûsuf gelir. Melik rüyasını Yûsuf'a tabir ettirir. Yûsuf, yedi yıllık bir bolluk yaşandıktan sonra yedi yıllık bir kıtlığın geleceğini söyler. Bunun üzerine Melik, Yûsuf'u Mısır'ın maliye nazırı yapar.

Tıpkı Yûsuf'un tabir ettiği gibi yedi yıllık bir bolluk yaşanır. Ardından kıtlık yılları başlar. Zelîhâ, Yûsuf'dan bir haber alabilmek için bütün malını kaybeder ve fakir düşer. Ülke çapında kuraklık devam ederken Kenan ili de bu sıkıntıdan payına düşeni alır. Yûsuf, yedi bolluk yılı boyunca biriktirdiği zahireyi adaletli bir şekilde halka dağıtır. Yûsuf'un kardeşleri de bu yardımdan faydalanmak için Mısır'a gelirler. Yûsuf onları tanır ama kimliğini onlara söylemez. Yûsuf onlara buğdayı vermez ve bir dahaki gelişlerinde küçük kardeşlerini de getirirlerse onlara yardım edeceğini söyler. Bunun üzerine kardeşler Kenan'a geri dönerler ve babalarına durumu söylerler. Yakup peygamber, Yûsuf'dan sonra Bünyamin'i de kaybedeceğini düşünür, üzülür ama çaresiz teklife razı olur. Kardeşler yeniden Mısır'a gelirler. Yûsuf, zahireyi Bünyamin'in çuvalına doldurur ve ölçü kabını da bu çuvalın içine koyup onlara zahireyi teslim eder. Kardeşler tam gitme hazırlığı yaparken Yûsuf ölçü kabının kaybolduğunu söyler ve çuvalın aranmasını ister. Kap Bünyamin'in çuvalından çıkınca kanun gereği Bünyamin'i iki yıl boyunca kölelik yapmak üzere yanında alıkoyacağını söyleyip diğer kardeşlerini Kenan'a gönderir.

Kardeşleri bu duruma itiraz etseler de Yûsuf kabul etmez. Kardeşler Kenan'a gelince olan biteni Yakub'a anlatırlar. Yakub'un üzüntüsü bir kat daha artar. Artık ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Yakub peygamber, Yûsuf'a durumunu izah eden bir mektup yazar. Yûsuf bu mektubu okuyunca kimliğini kardeşlerine aşikâr eder ve gömleğini babasına gönderir. Babası gömleği gözlerine sürünce körlüğü giderilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Daha sonra hep birlikte Mısır'a giderler. Yetmiş yıldan sonra Yakup peygamber Yûsuf'a kavuşur. Kardeşleri yaptıklarından dolayı pişmanlıklarını belirtip babalarından af diler ve Yûsuf'un önünde eğilirler. Böylece Yûsuf'un çocukken gördüğü rüya gerçekleşmiş olur.

Zelîhâ, artık çok yaşlanmıştır ve güzelliği de kaybolmuştur. Zelîhâ, Yûsuf'tan gençliğinin ve güzelliğinin tekrar verilmesi için Allah'a dua etmesini ister. Yûsuf, Allah'a dua eder ve Zelîhâ'ya gençliği ile güzelliği yeniden verir. Allah, Cebrail vasıtası ile Yûsuf'a Zelîhâ ile evlenmesini vahyeder. Yûsuf Zelîhâ ile evlenir, on dört oğulları olur.

Yûsuf, kardeşleri ve kendine inananlarla başka bir şehirde yaşamaya başlar. Daha sonra, önce Zelîhâ, ardından da Yûsuf ölür. Mısır'da bir kıtlık daha baş gösterir. Yûsuf'un tabutunu su üzerine koyduklarında kıtlık kaybolur. Sonra Allah'ın emri ile Musa peygamber Yûsuf'u, Yakub peygamberin mezarının yanına defneder.

Nazan Bekiroğlu'nun Yûsuf ile Züleyha'sı

Hikâyenin Konusu:

Bu hikâyede de başlangıç aynıdır. Sadece Yûsuf'un rüyasını kardeşleri tesadüfen öğrenirler.

Bir gün babalarına Yûsuf'u kırlara çıkarıp eğlendirmek istediklerini söylerler. Yakup da Yûsuf'un çok küçük olduğunu ve kendisini koruyamayacağından dolayı kurdun onu kapabileceğini söyler. Kardeşler onu koruyacaklarını ve kendilerine güvenmesini isterler. Yakup istemeyerek de olsa tekliflerini kabul eder ve Yûsuf'u onlarla gönderir. Yûsuf kardeşleri ile gülüp oynarken kardeşleri Yûsuf'u kuyuya atmaya karar verirler. Tam Yûsuf'u kuyuya atacakken kardeşlerden biri Yûsuf'un gömleğini alır ve onu kuyuya atarlar.

Kardeşler Yûsuf'u kuyuya attıktan sonra bir müddet beklerler. Onlar beklerken bir kervan kuyunun yanında su almak için durur. Bakracı kuyuya sarkıtıp çektiklerinde Yûsuf

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

da bakracın içinden çıkarır. Herkes hayret içinde Yûsuf'un güzelliğine dalar. Kardeşler bu durumu görünce hemen kervancıbaşının yanına gelir. Yûsuf'un köleleri olduğunu, sürekli kaçıp saklandığını, artık ondan bıktıklarını ve eğer isterse bu köleyi ona satabileceklerini söylerler. Kervancıbaşı da 20 dirhem karşılığında Yûsuf'u satın alır. Kervan yoluna devam eder, kardeşler evin yolunu tutar. Bir ceylan bulup, öldürürler ve ceylanın kanını Yûsuf'un gömleğine sürerler. Babalarına dönüp Yûsuf'u kurdun yediğini söylerler. Kanlı gömleği Yakup'a teslim ederler. Yakup oğullarının sözüne inanmaz ama kabullenmekten başka çaresi yoktur.

Mısır'da güzelliği ile ünlenen, zengin mi zengin bir ailenin Züleyha adında bir kızları vardır. Züleyha bir rüya görmüştür, başının üstünden ayın geçtiğini, aynada bir suret gördüğünü hatırlar. Dadısına bu rüyasını anlatmıştır, o da içinde bulunduğu hâli aşk olarak tanımlar. Kendisine büyük bir aşkı müjdelir.

Züleyha'ya niceleri talip olur, onu elde etmeye uğraşır; ama Züleyha'nın gönlü kimseden yana olmaz. Bir akşam babası Züleyha'yı çağırır. Züleyha'ya Mısır Azizi'nin kendisini istediğini söyler. Ondan iyisinin, devletlisinin olmadığını, eğer Züleyha da razı ise evlilik hazırlıklarının başlayacağını söyler. Züleyha, Potifar adındaki azizi görmek istediğini, gördükten sonra kararını bildireceğini belirtir. Potifar gelir, Züleyha onu görür. Ancak rüyasını yanlış yorumlayıp Potifar'ın teklifini kabul eder. Düğün hazırlıkları başlar. Her geçen gün Züleyha yanılığını daha iyi anlar ancak söz ağızdan bir kere çıkmış ve geri dönüşü imkânsız bir yola girilmiştir.

Kervan nihayet Mısır'a ulaşır. Köleler pazara getirilir, her biri sergilenir. Ancak kimse Yûsuf kadar ilgi göremez. Potifar, pazara uğrar Yûsuf'un güzelliğinden etkilenir. Mademki Mısır'ın en güzel kızı ona eş oldu; öyle ise en güzel köle de ona ait olmalıdır. Yûsuf'u Züleyha'ya köle olarak alır. Potifar, Yûsuf'u eve getirir. Ne Züleyha ne de Yûsuf birbirlerini tanırlar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Züleyha, Yûsuf'u görür görmez onu çok sever, elinden geldiğince günlerini onunla geçirir ve onu en iyi şekilde büyütür. Daha sonrasında Züleyha, rüyasını hatırlar ve rüyasında gördüğü kişinin Yûsuf olduğunu anlar. Yûsuf'a duyduğu aşk günden güne artar. Kendisini denize dalıp da siyah inci çıkarmak isterken vurgun yiyen dalgıca benzetir. O da ansızın Yûsuf'un vurgununu yemiştir.

Züleyha'nın aşkı o derece artar ki nereye gitse, ne yapsa, neyi görse hep aklında Yûsuf'un yüzü, Yûsuf'un sözleri vardır. Züleyha'nın aşkı artık tüm Mısır'a yayılır, dedikodu kol gezer. Züleyha bu duruma dayanamaz ve onlara Yûsuf'u göstermeye karar verir. Sarayında bir davet verir, kadınlara portakal ikram eder ve ellerine çok keskin gümüş bıçaklar verir, Yûsuf'u içeri çağırır. Yûsuf içeri girince kadınlar şaşkınlıklarından bıçaklarla ellerini keserler. Gördükleri güzellik karşısında Züleyha'ya hak verirler. Artık Mısır'ın önde gelen bütün kadınları Yûsuf'a âşık olmuşlardır.

Züleyha artık aşkın yakıcılığına dayanamaz ve Yûsuf ile vuslata ermeye çalışır. Herkesi saraydan uzaklaştırır ve Yûsuf'u odasına çağırır. Yûsuf'a vuslat teklif eder. Ancak Yûsuf reddeder. Bunun üzerine Züleyha Yûsuf'u zorlar, Yûsuf kaçarken Züleyha Yûsuf'un gömleğini arkadan yırtar. Tam Yûsuf çıkacakken kapıda Potifar ile karşılaşır. Potifar durumu anlar. Züleyha, Yûsuf'un kendine kötülük yapmak istediğini ancak kendisinin iffetini korumak için boğuştuğunu ve gömleğin yırtıldığını söyler.

Potifar'ın yanındaki yaşlı bilge söze karışır ve gömlek önden yırtılrsa idi Züleyha doğru idi; ancak gömleğin arkadan yırtılması Yûsuf'un kaçışına delalettir der. Potifar, düşünür, en sonunda karar verir ki kendi konumu ve Mısır daha önemlidir. Mısır'ın ve Potifar'ın geleceği Züleyha'nın suçsuzluğunda ve basit bir kölenin zindana atılmasında gizlidir. Yûsuf'a suçsuzluğunu bildiğini fakat aksi durumda işlerin karışacağını ve huzursuzluğun belireceğini söyler. Yûsuf'un suçunun delili olarak gömlek Mısır'ın giriş kapılarından birine asılır ve Yûsuf zindana atılır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Yûsuf'un zindana atılışından sonra Züleyha zor günler geçirir, en önemlisi Yûsuf'un Rabbi'ne inanmaya başlar. Artık onu kendi Rabbi olarak kabul eder. Zamanla fakirleşmiş, gençliğini ve güzelliğini kaybetmiştir. Gençliğini ve güzelliğini geri vermesi için Tanrı'ya yalvarır ancak duası kabul edilmez.

Yûsuf zindana atılır. Orada ona rüya ilmi verilir. Yûsuf'un yanına iki mahkûm gelir. Gördükleri rüyaları yorumlamasını isterler. Biri ekmeğe biri şerbetçidir. Şerbetçi, bir üzüm bağında üzümlerden şerbet yapıp efendisine içirdiğini ve etrafının çok aydınlık olduğunu söyler. Ekmeğe de bolluk zamanı yaşadığını ve tepsi içinde taze pişmiş somunlar taşıdığını; ancak kuşların bu ekmeği yediğini ve ortamın da kasvetli olduğunu söyler. Yûsuf, şerbetçinin rüyası için, kurtulup efendisine yeniden hizmet edeceğini, ekmeğe de suçunun affedilmeyip asılacağını söyler.

Şerbetçi kurtulur, ekmeğe de asılır. Şerbetçi giderken Yûsuf ona, kendisini unutmamasını ve efendisine kendisinden bahsetmesini tembihler. Ancak şerbetçi kurtulduktan sonra Yûsuf'u unuttur. Aradan yedi yıl geçer. Bir gün Firavn bir rüya görür. Kimse rüyanın tabirini söyleyemez. Şerbetçinin aklına Yûsuf gelir ve Firavn Yûsuf'u çağırır. Yûsuf'a rüyasını anlatır: Yedi zayıf ineğin yedi besili ineği yediğini, yedi kuru başağın da yedi yeşil başağı sardığını söyler. Yûsuf, Firavn'ın rüyasını şöyle yorumlar: yedi bolluk yılından sonra yedi yıl kıtlık olacağını, bu yüzden bolluk yıllarını iyi değerlendirip kıtlıkta zorluk çekmemesini söyler. Bunun üzerine Firavn, Yûsuf'u zindandan çıkarır ve onu Mısır'ın maliyesinden sorumlu kişi yapar.

Firavn, Yûsuf'u sarayına götürür ve kadınları oraya toplar, sorar her birine suçlu siz miydiniz Yûsuf mu? Kadınlar suçlarını kabul eder ama Yûsuf'un da güzelliği ile suçlu olduğunu söylerler. Firavn, Yûsuf'un yeni bir hayata başlaması için suçsuzluğunun ortaya çıkması gerektiğini söyler. Züleyha'yı sarayına çağırır. Züleyha, saraya gelir, Yûsuf'un Tanrı'sına inandığını Yûsuf'un suçsuz olduğunu ifade eder. Yûsuf, Züleyha'nın artık kirlerden arındığını ve gerçek kendini

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

bulduğunu görür. Firavn, Yûsuf'u Mısır'a aziz yapar ve Züleyha ile evlendirir.

Züleyha, Yûsuf ile evlendiği gecenin sabahında kendini aynalarda seyreder. Yüzündeki çizgilerin her birinin serüvenini görür ve artık gençliğini ve güzelliğini geri istemez çünkü güzelliğin anlamını bulmuştur. Bunun üzerine Allah ona gençliğini ve güzelliğini geri verir.

Mısır'da Yûsuf'un tabir ettiği gibi yedi yıllık bolluk yaşanmıştır ve şimdi sıra kıtlık yıllarına gelmiştir. Züleyha, Allah'tan servetini geri vermesini ister. Allah Züleyha'nın duasını kabul eder ve servetini geri verir. Züleyha da servetini kıtlık çekip de acı ile kavrulan gönüllere dağıtır.

Yakup peygamber, Mısır azizine bir mektup yazar ve kendilerine yardım etmesini ister. Kardeşler Mısır'a varır Yûsuf'un katına çıkarlar. Yûsuf onları tanır; ancak onlar Yûsuf'u tanımaz. Kardeşleri zahire ister. Ancak Yûsuf, küçük kardeşleri Bünyamin'i de getirmeleri gerektiğini söyler. Onlar tekrar Kenan iline gidip küçük kardeşlerini götürmek için babalarından izin isterler. Babaları Yûsuf'un akıbetinin Bünyamin'in de başına gelmesinden korkar; ama çaresiz Bünyamin'i de kardeşleri ile gönderir.

Yûsuf, hile yaparak Bünyamin'i alıkoyar ona kimliğini açıklar, diğer kardeşleri geri gönderir. Ancak Yakup peygamberin acısını gören kardeşler Bünyamin'i bulmak için tekrar Mısır'a dönerler. Orada Yûsuf, bunlara Yûsuf'a ne yaptınız diye, sorar. Bunun üzerine kardeşleri onun Yûsuf olduğunu anlar ve ona iman ederler. Yûsuf, gömleğini babasına götürmeleri için kardeşlerine verir. Yakup peygamber ağlamaktan kör olan gözlerine Yûsuf'un gömleğini sürer ve gözleri yeniden sağlığına kavuşur. Daha sonra baba ve oğulun kavuşması vardır, hep birlikte yaşamaya başlarlar.

Firavn gördüğü rüyanın ardından bazı değişiklikler hisseder. Yûsuf'un söylediği her şeyin doğruluğu, Yûsuf'un suretinde gizlediği aşikâr sır birer birer ortaya çıkar. Sonunda

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Firavn da Yûsuf'un Tanrısına iman edip onu Rab olarak kabul eder.

Hikâyenin sonu Yûsuf'un duası ile sona erer.

VAKALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Şeyyâd Hamza'nın eseri klasik mesnevi örneğidir. Bu sebeple yazar, eserine başlarken önce *tevhit* bölümünü işler. Allah'ın birliğini ve gücünü ifade eder. Daha sonra da hikâyeye başlar.

Nazan Bekiroğlu'nun eseri ise günümüz modern hikâyesi bağlamında ele alındığından eser klasik mesnevi olmasa da yapı olarak ona çok yakındır. Giriş bölümü tıpkı bir *tevhit* bölümü niteliğindedir. Bu bölümde Allah'ın yüceliği ve her şeyin O'ndan olduğu düşüncesi okuyucuya iyice hissettirilir. Burada ilginç bir nokta da Allah'ın sonsuz bir rahmet, yaratma, gazap gibi sıfatları olsa da; O'nun, insanın ömrü boyunca yaşayacağı her şeyi düzenleyen, bilen olduğunun vurgulanmasıdır. Kullar, gelecek için ne tedbir alırlarsa alsınlar O'nun takdirine razı olmaktan başka çareleri yoktur. Burada *tevhit* gibi hissettirilen bölümde aslında olaydaki olağanüstü kaderci yaklaşım ve her şeyin vaktini, bir dakika önce ya da sonra olmamak şartıyla, tam vaktinde, beklemesi, vuku bulacak olaylar için okuyucuyu hazırlamaktadır.

Her iki eserde de olay, Yûsuf'un bir rüya görmesi ile başlar. Rüya motifi ikisinde de aynıdır. Herhangi bir değişiklik yoktur. Yakup, her iki hikâyede de aynı şekilde rüyayı yorumlar. Rüyanın kardeşler tarafından duyulması ise iki hikâyede ayrı şekilde ifade edilir. Şeyyâd Hamza, rüyayı üvey kız kardeş vasıtası ile diğerlerine ulaştırırken; Nazan Bekiroğlu'nun eserinde "yerin kulağı" vardı ifadesi ile bir kişi vasıtası ile değil doğal ve gizemli bir havada haber diğerlerine ulaşır. Haberin gizemli bir şekilde sezdirilmesi Yûsuf'un kaderinin çizilmeye başladığını ve Allah'ın takdirinin sebebe mahal bırakmadığını gösterir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Yûsuf, Şeyyâd Hamza'da ava gitmek için kıra götürülürken diğer eserde bu gezip dolaşma bahanesi ile olur. İki hikâyede de Yûsuf'un ölümü kurda bağlanır.

Yûsuf'un kuyuya atılışı iki hikâyede de mevcuttur. Ancak Şeyyâd Hamza'da kardeşlerin kişiliği daha zalim olarak yansıtılır. Bu yüzden ilk hikâyede Yûsuf, kuyuya atılmadan önceki maksat onu öldürmek iken "ölüm"ün yükü kardeşlerinden birine ağır gelir ve diğer kardeşlerini de ikna ederek Yûsuf kuyuya atılır; böylece ölümün biraz daha geciktirilmesi, suçun hafif atlatılma gayesi güdülmüştür. Bekiroğlu'nda ise Yûsuf öldürülmek istenir ancak kardeşlerin tavrı daha yumuşak bir hâle bürünür ve kuyuya atılır.

Yûsuf'un kuyudan çıkmasında iki hikâye arasında benzerlik mevcuttur; ancak bunlar bir farkla ayrılır. Şeyyâd Hamza'da bezirgân yolda bir rüya görür. Ucuza çok değerli bir köle alacağı ve onu oldukça yüksek bir fiyata satacağı kendisine ilham edilirken, Bekiroğlu'nda bu kısım yoktur. İki hikâyede de Yûsuf çok cüzî bir fiyata bezirgâna satılır ve yine ikisinde de Yûsuf, kaçak köle rolündedir.

Züleyha'nın Yûsuf'u rüyasında görmesi ve ona rüyada âşık oluşu yine iki hikâyeye için de ortak noktadır. Ancak Şeyyâd Hamza'da Züleyha gördüğü üç rüyadan sonra Kuteyfer'i görmeden, makamı ve kişiliğinden dolayı rüyasında âşık olduğu insan olarak düşünür ve Kuteyfer ile evlenmeyi kabul eder. Ancak Züleyha, Kuteyfer'i görür görmez evlendiği insanın rüyasındaki kişi olmadığını anlar. Bekiroğlu'nda ise Züleyha Potifar'ı görür ve rüyasındaki kişinin o olduğunu düşünerek evlenir. Neticede iki hikâyede de Züleyha'nın istediği insanla evlenememesinden doğan mutsuzluğu söz konusudur.

Yûsuf'un Mısır azizine satılış macerası iki hikâyede farklı şekilde ele alınmıştır. İlk hikâyede Züleyha pazarda Yûsuf'u görür ve rüyasındaki kişinin Yûsuf olduğunu görünce kocasına zorla Yûsuf'u satın aldırır. Kuteyfer, hazinesindeki tüm cevheri vererek onu satın alır. Daha sonra hazinesinin hiç eksilmediğini görünce Yûsuf'un sıradan olmadığını anlar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Bekiroğlu'nda ise durum tam tersinedir. Potifar Mısır'ın en güzel kadınına sahip olmanın verdiği gurur ile yine en güzele sahip olmak istemiş ve kendi satın alarak Yûsuf'u Züleyha'nın kölesi yapmıştır. Buradaki diğer önemli fark ise Züleyha'nın Yûsuf'u ilk gördüğü anda tanımamasıdır. Züleyha zamanla Yûsuf'a karşı ilgi duyar ve aşkının ortaya çıkışı ile de Yûsuf'u daha önce rüyasında gördüğünü hatırlar.

Züleyha'nın Yûsuf'a olan aşkını dile getirmesi, Yûsuf'un reddedişi, gömleğinin yırtılması, Züleyha'nın Yûsuf'a attığı iftira, bu olayda gerçeğin anlaşılması ve aynı kaygı ile suçsuz olan Yûsuf'un zindana atılması iki hikâyede de ortaktır. Ancak Bekiroğlu'nda Yûsuf'un suçunun ispatı olarak gömleği şehir kapısına asılır.

Züleyha, Yûsuf'un zindana atılışından sonra çok büyük bir vicdan azabı yaşar, bununla birlikte aşkı da günden güne artar. En sonunda Yûsuf'un Tanrı'sına iman etmekle aşkının azabını sabır noktasına erdirmeyi başarır. Yûsuf'un nâzır oluşundan sonra da Yûsuf'a sesini duyurmaya çalışır ancak bunu bir türlü başaramaz. Aşkın yüceleşmesi iki hikâye için de ortak noktayı temsil eder.

Yûsuf'un zindan içinde geçirdiği zaman, rüya ilmine sahip oluşu, iki mahkûmun rüyası ve tabirleri, Mısır azizinin rüyası, Yûsuf'un zindandan kurtuluş hikâyesi ve Mısır'ın maliyeden sorumlu nâzırı oluşu aynıdır. Fakat Şeyyâd Hamza'da Mısır azizi Melik Reyyan iken, Bekiroğlu'nda Firavn'dır.

Şeyyâd Hamza'da Melik Reyyan Yûsuf'un daha önceki sözde ahlâk suçuna karşı herhangi bir yargılama sorumluluğu hissetmezken diğer hikâyede Firavn, Yûsuf'un suçsuzluğunu kanıtlamak için Züleyha'yı sarayına davet eder. Züleyha, saraya gider ve Yûsuf'un suçsuzluğunu itiraf eder. Yazar burada hem Yûsuf'a atılan iftirayı hem de Züleyha'nın aşkıdaki kirli olan son noktayı temizlemiş olur.

Yazar burada tertemiz aşkın tecellisi ile Yûsuf'u da Züleyha'nın aşkına davet eder. Allah'tan gelen vahiy ile ikisinin

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

evliliği maddî boyuttan kurtulur. Firavn'ın, Yûsuf'u masumlaştırması aynı zamanda kendi akıbeti için de bir kurtuluşun habercisi durumundadır. Firavn, bu şekilde iman eder.

Yûsuf'un kardeşleri ile karşılaşması, Bünyamin'i kendi yanında alıkoyuşu, Yakup ile Yûsuf'un kavuşmaları hikâyelerde aynı şekilde konu edilmiştir. Ancak Şeyyâd Hamza'da Yûsuf'un akıbeti ayrıntılı olarak verilir, Züleyha ile evlenişleri, çocukları, peygamber olarak müjdelenmesi ve ölümü belirtilmiştir. Bekiroğlu ise, eserini Yûsuf'un Züleyha ve Yakup'a kavuşmasından sonra hikâyesini sonlandırır.

HİKÂYELERİN ŞEKLİ UNSURLARI

Şeyyâd Hamza, eserini mesnevi nazım şekli ile yazmıştır. Eser tevhit bölümü (Ş. H., 1b/1-14) ile başlayarak ardından hikâyenin anlatımına geçer. Aralarda duygu anlarını ifade etmek için farklı nazım şekillerini kullanmıştır. Eserini dua bölümü ile bitirir.

Bekiroğlu ise, eserini altı bölüm içinde kurgulamıştır. İlk bölüm "söz başı" (N. B., s. 13), ikinci bölüm "Yûsuf'un Rüyası" (N. B., s. 23-58), üçüncü bölüm "Züleyha'nın Rüyası" (N. B., s. 59-148), dördüncü bölüm "Firavn'ın Rüyası" (N. B., s. 149-212), beşinci bölüm "Dua" (N. B., s. 219), altıncı bölüm "Yazıcının Son Sözü" (N. B., s. 223) olarak rüya motifleri bağlamında çerçevelemiştir. Eser, mensur olarak kaleme alınsa da ifadelerin şiire yakın bir dille hatta kimi yerlerde cümlelerin sonu kafiyeli bir biçimde bitirilerek geleneğin şiir dili yakalanmaya çalışılmıştır.

Duyguların yoğunlaştığı anlarda klasik mesnevideki gibi farklı bir nazım şekli kullanmak yerine Bekiroğlu, kişileri konuşturmayı, duygularını kendi ağızlarından anlattırmayı tercih etmiştir. Eserin bölümleri dikkate alındığında ise, klasik mesnevi yapısı kendini gösterir. İlk bölüm bir tevhit niteliği taşır. Takip eden üç bölüm ise hikâyenin olay kısmını oluşturur. Dua bölümü, mesnevi nazım şekli ile aynîleşen bölümdür. Yazıcının son sözü ise mesnevide şairin metnini bitirip kendi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

için Allah'tan rahmet istediği, okuyup dinleyenden dua istediği bölümdür. Bu bölüm mesnevîde "dua" bölümünün içinde ele alınırken burada farklı bir kısım olarak işlenir.

HİKÂYENİN KADERİNİ BELİRLEYEN MOTİFLER

a. Rüya Motifi

Bu motif iki eser için de ana unsuru oluşturur. Olayların ortaya çıkışları bir rüya ile önceden sezdirilerek hem gizem unsuru artırılır hem de Yûsuf peygambere verilen ilim hikâyesinin hareket unsuru olarak ortaya konulur. Bununla birlikte "Allah emrinde galiptir (yapamayacağı hiçbir şey yoktur). Lâkin insanların çoğu bilmezler. (Yûsuf Sûresi, 21.) ayetinde belirtildiği gibi Allah'ın emrinin galip gelmesi için irade dışı gelişen rüyanın insan vasfında fiile dönüşmesi de bu takdirin bir neticesidir. Tecelli eden kader karşısında insanın o fiili işlemekten başka çaresi yoktur.

aa. Yûsuf'un Rüyası

Yûsuf'un hikâyesi, onun gördüğü rüya (N. B., s. 23-26; Ş. H., 2a/22-28) ile başlar. Babalarının Yûsuf'a olan sevgisinin büyüklüğünü bilen kardeşler için bu rüya bir felakettir. Yûsuf'un rüyasının gerçekleşmemesi için bu rüyayı gören kişi ölmelidir. Yûsuf'un serüveni bu ilk rüya ile başlar. Aynı zamanda rüya, ilminin öğretildiği peygamber olarak, Yûsuf'ta tecellisinin ilk göstergesidir. Bu, aynı zamanda Allah'ın seçtiği peygamberi kutsal yola hazırlayıp, onu ilk defa müjdelediği rüyadır.

ab. Bezirgânın Rüyası

Şeyyâd Hamza'da anlatılan bezirgânın rüyası, (Ş. H., 7a/166-178) Yûsuf için ikinci kader noktasını teşkil eder. Bezirgân çok ucuza satın alacağı bir köleyi çok yüksek bir fiyatla satabileceği müjdesinden sonra kaçkın bir köleyi satın almaktan çekinmez.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

ac. Züleyha'nın Rüyası:

Züleyha'nın rüyası Şeyyâd Hamza'nın eserinde daha çarpıcı bir şekilde ifade edilir. (N. B., s. 59; Ş. H., 12a/329-12b/330-344;13a/345-350) Züleyha'nın rüyasında gördüğü kişi ile evlendiği insanın aynı olmaması ve Yûsuf'u köle pazarında gördüğü anda ona sahip olmak istemesi hikâyenin tümünün kaderini belirleyen ana motiftir. Çünkü Yûsuf'un kaderi Züleyha'nın ona duyduğu aşk ile yön kazanır. Ancak Bekiroğlu'nda bu motifi, hikâyenin akışını Şeyyâd Hamza'daki gibi etkilediği söylenemez. Çünkü Yûsuf'u kendi rızası ile Züleyha'nın kocası satın alır. Züleyha'nın rüyadan etkilenip ona sahip olmak istemesi durumu yoktur. Züleyha, Yûsuf'a zaman içinde- bir alışkanlık sürecinde- âşık olur.

ad. Mahkûmların Rüyaları:

Mahkûmların rüyası Yûsuf tarafından tabir edildikten sonra Allah tarafından doğrulanması, onun rüya ilminde öne çıkmasını sağlar. Şeyyâd Hamza'da ekmekçi mahkûm rüyasının tabirinin kötüye yorumulmasından sonra, gördüğü rüyayı yalanlar; böyle bir rüya görmediğini söyler. Lakin söz Allah'ın peygamberinin ağzından çıktığı için hüküm uygulanmak zorundadır. Bu rüyalar (N. B., s. 160; Ş. H., 22a/625-628;22b/629-641) Yûsuf'u Firavn'ın rüyasına hazırlar ve kendisine verilecek hükümdarlık payesinin ön hazırlayıcısı durumundadır.

ae. Firavn'ın Rüyası:

Bu rüya Yûsuf için artık hem hükümdarlık hem de peygamberliğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. (N. B., s. 162; Ş. H., 25a/705-710) Aynı zamanda Züleyha ile Yûsuf'un, Yakup ile Yûsuf'un kavuşmasının yolunu açan da bu rüyadır. Aynı zamanda Firavn'ın iman etmesinde bu rüyanın tabirinin gerçekleşmesi büyük bir rol oynamıştır.

b. Kuyu Motifi

Kardeşleri Yûsuf'u kuyuya atmaya karar verirler. (N. B., 37-38; Ş. H., 4b/90-104; 5a/105-119) Kur'an-ı Kerim'de bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

olay şöyle anlatılır: “Yûsuf’u öldürün! Yahut onu (uzak) bir yere atın ki, babanızın yüz vermesi size kalsın! Ondan sonra (tevbe ederek) sâlih bir kavim olursunuz! dediler. İçlerinden biri (Yahûda), Yûsuf’u öldürmeyin. Onu bir kuyu dibine atın da, bir yolcu kafilesi bulup alsın. Yapacaksınız (böyle yapın)! dedi.”(Yûsuf Sûresi, 9-10)

Hakkında ölüm hükmü verilen Yûsuf için, kardeşlerden birinin kuyuya atma fikri kaderin ve Allah’ın emrinin tecelli etmesi için birer delil niteliğindedir. Nitekim aynı sûre içerisinde “Allah emrinde galiptir (yapamayacağı hiçbir şey yoktur). Lâkin insanların çoğu bilmezler. (Yûsuf Sûresi, 21.) Ayet’te de belirtildiği üzere Allah murat ettiği her şeyi yerine getirir. Yûsuf peygamber için de muradı vardır ve o muradın yerine gelmesi için onun kuyuya atılması gerekir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi alınan karar “ölüm” olmasına rağmen uygulanan yöntemin “kuyuya atma” olması kaderin gerçekleşmesi esnasında insanın acziyeti ve Allah’ın muradını gerçekleştirmek için insana düşündüğü şeyin aksini yaptırması söz konusudur.

Yûsuf, kuyuya atılır. Kuyu her iki hikâyede saklayıcı, koruyucu durumdadır. Kuyu, Yûsuf’u bağrında taşımaktan dolayı tarif edilmez bir mutluluk yaşamıştır. Oysa kuyu koynuna aldıkları için hep ölüm olmuştur. Nice çocuklar, nice gelinler ve daha niceleri için karanlık bir dehlizde kurtarıcı bir ele, imdada cevap verecek bir sese muhtaç, acılı, sancılı bir bekleyişten sonra ölümün kucağında bulmuşlardır kendilerini. Oysa Yûsuf için kuyu yaşama, zenginliğe, saltanata ve nebiliğe giden yolda meleklerle sohbet ettiği mekân olmuştur. Sıradan insanlar için “ölümü” ifade eden kuyu, Yûsuf için korunan, kötülüklerin uzanamayacağı zırhla kaplanmış bir mekâna dönüşür.

MEKÂN

İki eserde de mekân ortaktır ve Kenan ile Mısır arasında olaylar geçmektedir. Bununla birlikte dönemin sosyal şartlarını da ifade eden akıl almaz güzellikteki saraylar, köşkler de bu iki coğrafyanın birer parçasıdır. Aynı zamanda Yakup’un

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

evi “neşeler evi” olarak tasvir edilirken daha sonra psikolojik durumun bir aksi olarak “hüzünler evi”ne dönüşmüştür. Bu da mekâna hayat veren şeyin içinde yaşananlar olduğu gerçeğini bir kez daha doğrular.

ŞAHIS KADROSU

Mesnevînin şahıs kadrosu:

Yûsuf’un kaderini belirleyenler:

Yûsuf’un kardeşleri

Bezirgân

Zelîhâ

Zindandan kurtulan mahkûm

Melik Reyyan

Yardımcı karakterler:

Yakub peygamber

Kurt

Bezirgânın rüyasını yorumlayan hoca

Zindandaki asılan mahkûm

Arap, Yûsuf’un selamını Yakub peygambere getiren

Kutayfer

a. Yûsuf:

Hikâye’nin başından beri güzelliği, masumluluğu, dürüstlüğü, sabrı, rüya ilmine sahip oluşu ve en önemlisi iffetini muhafaza etmesi ile ön plandadır. Şeyyâd Hamza’da Yûsuf daha çok iffeti, güzelliği, peygamberlik yönü ortaya konulurken; Bekiroğlu’nda sayılan bu özelliklerle birlikte Yûsuf aynı zamanda âşiktir. Züleyha, Yûsuf’u nasıl seviyorsa Yûsuf’da suret perdelerinin kalkması ile Züleyha’yı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

---

sevmektedir. Kavuşmak aynı zamanda Yûsuf'un da istediği bir durumdur.

b. Züleyha/Zelîhâ

Hikâye'de Yûsuf'un kaderine yön veren bir çizgiye sahiptir. Güzelliği, hayal kırıklığı, mutsuz evliliği, şehvî duygularını bastıramamış kişiliği ön plandadır. Yûsuf'un zindana atılmasından sonra iman eden Züleyha nefsinde gerçek bir arınma yaşamış ve ilahî olana ermiş, öyle ki Yûsuf ile birleşmeden evvel Yûsuf'tan güzelliğinin geri verilmesi için dua istemiştir. Ancak evlendikten sonra suret güzelliğinin bir hükmü olmadığını anladığı anda nasip Allah'tan gelmiştir.

İki hikâyede Züleyha biraz farklı şekilde tasvir edilir. Şeyyâd Hamza'da güzelliği ve nefsî duygularına yenik düşüşü ile birlikte hafif bir kadın imajı çizilirken, iman ettiği noktadan sonra Zelîhâ kıymet bulur ve kadın olarak yüceltilir. Ancak aynı şair eserinde Züleyha'yı Kuteyfer ile evlendirirken ikisinin karıkoca olmalarını engeller. Her gece Züleyha'nın yerine bir huri Kuteyfer ile yatar. Bu da ilâhî gücün Züleyha'yı peygamberi için sakladığı düşüncesini ortaya koyar.

Züleyha karakteri iki hikâyenin muhtevası açısından ayırıcı noktadadır. Çünkü Şeyyâd Hamza bu hikâyede bir peygamberi anlatmaktadır ve hikâye aşk üstüne yoğunlaşmamış, diğer meseleler daha baskın bir rol oynamıştır.

Bekiroğlu ise, Züleyha karakterini daha ılımlı ele alır. Bir rüya görmüştür Züleyha ve karşısına çıkan her yönü ile rüyasındaki andıran bir adamla büyük bir mutluluk hayali ile evlenmiştir. Hayallerin sonu hüsrana dönüşmüş, başlangıçta çocuğu gibi sevdiği bir köleye vurgun yemişçesine âşık olmuştur. Aşkına karşılık bulamamış, aşkı uğruna tüm servetini, gençliğini, güzelliğini kaybetmiş ve sonunda inançlarından da vazgeçerek yeni bir dine aşkından bir iz bulduğu için inanmıştır. Bu da hikâyede aşk üzerine bir yapıyı daha yoğun olarak gözler önüne serer.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

c. Yakup

Yakup peygamber, iki hikâyede de pasif bir rol oynar. Hikâyeler boyunca üstlendiği rol sabretmektir. Acısı karşısında kör olan gözlere rağmen sabretmek. Ancak burada söz konusu olan her şeyin, belanın ve mutluluğun kaynağını ilâhî olanda görmektir.

d. Kuteyfer/Potifar

Pasif rol üstlenen karakterlerden biridir. İlk hikâyede güzeller güzeli bir kadına herhangi bir talebi, uğraşısı olmaksızın erişmiştir. Makamı onu değerli kılar, üstlendiği rol Mısır'ın geleceğini omuzlarında taşımaktır. Ancak daha sonra karısı tarafından aldatılma teşebbüsünde bulunulan, aşağılanan ve nasıl öldüğü bile söylenmesi gerekmeyen bir kişi olarak değersizleşir.

İkinci hikâyede ise, Züleyha'ya talip olan, tüm güzelliklere sahip olma hırsını içinde barındıran, hatta kendi sonunu hazırlamasına rağmen kendi eliyle en güzel olduğu için bir köleyi satın alan, Mısır'ın gelecekteki hükümdarı olacağına dair içinde kendine güven taşıyan bir karakterdir. Ancak ikinci hikâyede de ona biçilen akıbet yine değişmez, karısı tarafından aldatılma teşebbüsünde bulunulur, aşağılanır, kendi gururunu ve gelecekteki konumunu düşünerek suçsuz bir insanı zindana atacak kadar düşer. Lakin hikâyenin sonunda yine sadece ölümünden bahsedilir. Nasıl öldüğü kimse için önemli değildir.

e. Yûsuf'un kardeşleri

Yûsuf'un kaderini yaşaması için ilk adımı atarlar. İçlerinde hırsı, kini, kıskançlığı barındırırlar. Ancak yaptıklarının yükü hepsine ağır gelmiştir, içlerinde de derin bir vicdanî azap duymaktadırlar. İki hikâyede de bu yön ağır basar; fakat yine iki hikâyede de sezdirilmeden verilmek istenen bir durum vardır ki; ne olursa olsun peygamber kanı taşıyan insanların içlerinde amansız bir kötülüğün olmayacağı düşüncesi iki yazarın da bilinçaltında yer etmiştir. Bu yüzden kardeşler hikâyelerin sonunda pişmanlık, tövbe ve itaat kapısını açmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

SONUÇ

Mukayeseli olarak ele aldığımız iki hikâyede aynı kültürün farklı zamanlarda yaşamış iki yazarının eserini inceledik.

İki eserde ortak olarak işlenen konu, kaynağını kutsal kitaplardan alır. Hikâyelere konu olan olay hem Kitab-ı Mukaddes'te (Kur'an-ı Kerim'den gerektilçe bahsedilmiş. Ancak, Kitab-ı Mukaddes'i de, hiç değılse bir defa olsun dip notla zikretmek ilmî objektiflik bakımından daha iyi olabilir miydi acaba?) hem de Kur'an-ı Kerim'de anlatılmıştır. Kutsal kitaplarda isim olarak Züleyha'dan bahsedilmezken "Aziz'in Karısı" ifadesine yer verilmiştir. Nefsine karşı koyamayan kadın, bir peygamber olan Yûsuf'a aşık olur ve onunla birlikte olmak ister. Ancak talebine cevap alamayınca onu zindana attırır. Kutsal kitaplarda insanlığa günahattan kaçınma kaygısıyla ibret verici bir hikâyeye niteliğı taşıyan bu konu edebî eserlerde işlendiğinde ilginç bir durum ortaya çıkar. Kutsal kitaplarda şehvetine yenik ve günaha sürükleyici bir nitelikte ortaya konan Züleyha karakteri, edebî eserlerde âşık ve aşkı dolayısıyla mazlum, çaresiz hatta masum bir görünüme bürünür. Konu özellikle Kur'an-ı Kerim'de de işlendiğı için temel mevzular arasındaki ilgi bir değışikliğe uğramamıştır. Burada amaç elbette ki kutsalı bozmamaktır. Ancak Züleyha karakterinde aşk karşısında çaresizliğe düşmüş bir kadının en fazla acınası durumu işlenmiştir.

Konusu itibariyle insanlık tarihi açısından her çağda "yüce" bir duygu olarak nitelenen aşk; her ne kadar kutsal kaynaklı olsa da, aşk şehvetle karışsa da, iki sevgili arasında hele de bir peygamber seven ya da sevilen durumda ise hikâyeyi daha orijinal ve etkileyici kılmaktadır.

Bununla birlikte aşkına karşılık bulamayan Züleyha'nın Yûsuf'un zindana atılışından sonra duyduğı ıstırabın yanında aşkının "inançlılığa" dönüşmesi ve "Yûsuf'un Tanrısı'na" teslim olmak Züleyha'yı bütün günahlarından arındırır. Ele alınan iki eserde de bu özellik göze çarpmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Eserlerde şekil ve muhteva özellikleri açısından bir çok benzerlik görülmektedir. Konu, şekil, mekân, karakterler ve motifler tabanında yapılan karşılaştırmamızda elde edilen sonuçlar ilgili bölümlerde belirtilmiştir. Ancak benzerlik ilgisi eserlerin orijinalliğine zarar vermemekle beraber, eserleri kendi dönemlerinden de soyutlamamış aksine geçmişle şimdinin sentezini evrensel yapıda birleştirmekle birlikte Şeyyâd Hamza'nın eserinde duygu yoğunluğunun daha şiddetli bir biçimde ortaya konulduğu ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Nâmık (2007). Türkçe Ve Kürtçe Mem u Zin İle Fuzûlî'nin Leylî ü Mecnûn Mesnevîsinin Mukayesesi, Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007 www.turkishstudies.net
- AYDIN, Kamil (1999). *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- AYTAÇ, Gürsel (1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- ENGİNÜN, İnci (1992). *Mukayeseli Edebiyat*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KAHRAMAN, Mehmet (2000) *Leyla ve Mecnun Romanı*, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara.
- KEFELİ, Emel (2000). *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul.*
- ÖZARSLAN, Metin (2006). *Ferhat ile Şirin-Mukayeseli Bir Araştırma*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- ÖZTEKİN, Nezahat (2007). "Mukayeseli Edebiyat -Araştırma Tarihi ve Yöntem", Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History

---

of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007
www.turkishstudies.net.

TIEGHEM, Paul Van (1943). *Mukayeseli Edebiyat*, Maarif Matbaası, Ankara.

TÖKEL, Dursun Ali (2008), "Mesneviilerde ve Bazı Eski Eserlerde Yusuf'un Zindana (Hapishaneye) Atılış Epizodu: Sebep ve Hikmet", www.dalitokel.com

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I-II, c.5, S. 9-10.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*